

Разгледзьце фрагмент мазайчнай падлогі ў тэрмах Каракалы. На аркушы паперы ў клетачку намалюйце эскіз мазайкі для памяшкання, які складаецца са спалучэння белых і чорных геаметрычных фігур.

§ 31. ПАРТРЭТНЫ ЖАНР У СКУЛЬПТУРЫ СТАРАЖЫТНАГА РЫМА

Вядучым жанрам выяўленчага мастацтва ў Старажытным Рыме быў *партрэт*. Гэта тлумачыцца характарам старажытнарымскай культуры. Рымляне любілі гісторыю і шанавалі дакладнасць і рэалістычнасць партрэта. Яны ўспрымалі яго як своеасаблівы гістарычны дакумент. Больш за ўсё ў старажытнарымскім мастацтве жанр партрэта знайшоў адлюстраванне ў скульптуры.

Скульптурныя партрэты продкаў. Скульптурны партрэт у старажытнарымскай культуры быў звязаны з культурам продкаў. Ім пакланяліся амаль як багам. Партрэты продкаў захоўвалі ў парадных пакоях дома ў асаблівых шафах або нішах. Скульптурныя галовы выраблялі з розных матэрыялаў: гіпсу, воску, гліны, мармуру. Умацоўвалі іх на падстаўках з надпісам, які паведамляў пра імя і ўчынкі продка.

Лічылася, што чым больш *бюстаў* у сям'і, тым яна больш старажытная, а значыць, і больш аўтарытэтная. Такія сямейныя партрэты звычайна былі прыжыццёвымі выявамі. Іх стваралі па васковых масках, знятых з твару чалавека. Гэтаму рымляне навучыліся ў егіпцянаў. Рымскі скульптар узаўважыў усе партрэтныя рысы з высокай дакладнасцю.

Скульптурныя партрэты продкаў выкарыстоўвалі ў пахавальных цырымоніях. Сваякі неслі іх у руках услед за памерлым. Як вы лічыце, што гэта азначала? У адказе выкарыстоўвайце ілюстрацыі з электроннага дадатку.

Ідэалізацыя вобразаў. У пачатку I стагоддзя пры стварэнні скульптурных партрэтаў старажытнарымскія майстры звярталіся да

Статуя римлянина з бюстами
продак (I ст. да н. э.)

Статуя Актавіяна Аўгуста з Прыма
Порта (I ст.)

досведу старажытных грэкаў. У пошуку гармоніі партрэтныя рысы моцна ідэалізаваліся.

Асабліва ярка ідэалізацыя вобразаў прыкметная ў *скульптурнай выяве імператара Актавіяна Аўгуста*. Гэты кіраўнік валодаў розумам і цвёрдым характарам, але не адрозніваўся прыгажосцю і фізічнай сілай. Тым не менш у статуі Актавіяна з Прыма Порта скульптар адлюстравалі імператара атлетычна складзеным і мужна прыгожым. Паводле задумы сам бог вайны Марс выступае з правай перад арміяй. Сваёй дасканаласцю скульптура нагадвае выдатныя грэчаскія ўзоры. Аднак энергічны жэст узнятай рукі выдае выключна рымскі, уладны характар правіцеля.

Знайдзіце ў інфармацыйных крыніцах статую Актавіяна з Кум. Падумайце, у вобразе якога бога ён выяўлены. Аргументуйце сваё меркаванне.

Жаночыя партрэты. Жанр жаночага партрэта пачынае развівацца пазней за мужчынскі, толькі пры імператары Актавіяне Аўгусте. У гэты перыяд з’яўляецца вялікая колькасць партрэтаў жонкі імператара — Лівіі. Дзякуючы рэалістычнасці старажытнарымскія жаночыя партрэты і дагэтуль з’яўляюцца неацэннай крыніцай для гісторыі касцюма і моды.

Бюст Лівіі (I ст.)

У партрэце Лівіі рысы твару прыкметна ідэалізаваныя, але аснова вобразу рэалістычная. Шырока расстаўленыя вочы, буйны нос, маленькі рот... Падціснутыя вусны выдаюць халодны і амбіцыйны характар першай дамы дзяржавы. Валасы Лівіі ўкладзены па апошняй модзе таго часу: яны сабраны над ілбом у авальны локан. Калі ў моду ўвайшлі жаночыя прычоскі з крута завітых валасоў, укладзеных у форме высокай кароны, усіх дам пачалі адлюстроўваць менавіта ў такім выглядзе.

Разгледзьце прычоску старажытнай рымлянкі. Якія з элементаў гэтай прычоскі вам знаёмыя? Як вы думаеце, у якіх выпадках можна выкарыстоўваць гэтыя элементы ў наш час?

Асаблівасці старажытнарымскага партрэта. Ствараючы партрэт, рымскія скульптары імкнуліся падкрэсліць *індывідуальнасць персанажа*. Яны дакладна паўтаралі міміку мадэлі, вылучалі яе самыя яркія і характэрныя рысы.

У партрэце імператара Веспасіяна ўвасоблены вобраз энергічнага і дзелавога чалавека. Скульптар невыпадкова падкрэсліў грубаватыя рысы твару і масіўную галаву. Бо Веспасіян зрабіў кар’еру толькі дзякуючы сваёй правінцыяльнай хватцы. Па-майстэрску злоўленая міміка Веспасіяна перадае яго здаровы розум, прыродную пранікліваць і хітрасць.

Пазней, у пачатку III стагоддзя, скульптары пачынаюць звяртаць увагу не толькі на знешнасць, але і на ўнутраны стан мадэлі.

Бюст Веспасіяна (I ст.)

Бюст Марка Аўрэлія (II ст.)

Бюст Каракалы (III ст.)

Напрыклад, бюст Марка Аўрэлія ўяўляе сабой абцяжаранага вярхоўнай уладай імператара. Погляд яго стомленых вачэй выдае сапраўдную натуру гэтага філосафа на троне. Перад намі паўстае чалавек, для якога зямное быццё — цяжкая абуза.

А партрэт імператара Каракалы, наадварот, паказвае каварнага і жорсткага чалавека. Змрочнасць і падазронасць ясна чытаюцца ў выразным нахіле галавы, у падбародку, што крута выступае наперад, у зрослых насупленых бровах. Тое, як глыбока здолелі пранікнуць у чалавечую натуру старажытнарымскія скульптары, проста зачароўвае.

Параўнайце скульптурныя партрэты Марка Аўрэлія і Каракалы. Ахарактарызуйце сродкі выразнасці, з дапамогай якіх скульптары дасягнулі высокага ўзроўню ў перадачы жыццёвай праўды — амаль як на фатаграфіі.

Конная статуя. Большасць старажытнарымскіх партрэтаў — гэта бюсты. Аднак рымскія скульптары выкарыстоўвалі і іншыя формы партрэтаў. Яны вынайшлі, напрыклад, *конную статую*. Паўстаць перад гледачом у выглядзе вершніка, які гарцуе на кані, любілі і рымскія военачальнікі, і імператары. Але да нас дайшоў толькі адзін такі конны манумент — *бронзавая статуя Марка Аўрэлія*.

Калісьці яна стаяла на Рымскім форуме, але ў XVI стагоддзі вялікі італьянскі скульптар і архітэктар Мікеланджэла ўстанавіў яе ў цэнтры перабудаванай ім Капіталійскай плошчы. У XX стагоддзі з мэтай захавання ўнікальнага твор перанеслі ў залы Капіталійскага музея. А на плошчы выставілі дакладную копію антычнага арыгінала.

Конная статуя дагэтуль застаецца папулярнай формай партрэта. Калі перад жывапісцам або скульптарам узнікае задача праслаўлення нейкай гераічнай асобы, ён, як правіла, звяртаецца да коннага манумента. Як вы думаеце, чаму?

Рымскі скульптурны партрэт — адна са значных з'яў у развіцці жанру партрэта. У адрозненне ад грэчаскага, ён больш канкрэтны, рэалістычны і праўдзівы. Акрамя мастацкіх якасцяў, рымскі скульптурны партрэт мае высокую гістарычную каштоўнасць.

Конная статуя Марка Аўрэлія (II ст.)

А. Прохараў, С. Ігнацьеў, Л. Мінкевіч.
Помнік Усяславу Чарадзею, Полацк (2007)

ПЫТАННІ І ЗАДАННІ

1. Партрэт адыгрываў важную ролю ў культуры Старажытнага Егіпта і Старажытнага Рыма. А ў мастацтве Старажытнай Грэцыі быў амаль не запатрабаваны. Чаму?
2. Статуя Усяслава Чарадзея, устаноўленая ў Полацку, — сімвал нацыянальнай самасвядомасці беларускага народа. Яна сведчыць пра багатую гісторыю нашай краіны і яе культурныя карані. Такія помнікі адыгрываюць важную ролю ў фарміраванні нацыянальнага гонару. Параўнайце конную статую Марка Аўрэлія са статуяй Усяслава Чарадзея. Што іх аб'ядноўвае?

ТВОРЧАЯ МАЙСТЭРНЯ

Падрыхтуйце ілюстраваны аповед на тэму «Рымскія правіцелі ў люстэрку мастацтва». Дапоўніце пададзеную ў параграфі і электронным дадатку галерэю партрэтаў старажытнарымскіх імператараў. Збярыце звесткі пра жыццё і характар двух-трох з іх.

§ 32. СВОЕАСАБЛІВАСЦЬ ТЭХНІК МАНУМЕНТАЛЬНАГА ЖЫВАПІСУ СТАРАЖЫТНАГА РЫМА

Манументальны жывапіс у Старажытным Рыме быў вельмі запатрабаваны — ён з'яўляўся галоўным сродкам упрыгожвання інтэр'ера. Сцены храмаў, грамадскіх збудаванняў, багатых жылых дамоў звычайна размалёўвалі фрэскамі або ўпрыгожвалі мазаікай.

Аблічча чалавека. Нароўні са скульптурнымі партрэтамі ў Старажытным Рыме былі распаўсюджаны і жывапісныя. Праўда, захаваліся яны горш. *Партрэт Луцыя Септымія Севера з сям'ёй* — адзіная жывапісная выява рымскага імператара, якая дайшла да нас. На ім Луцый Септымій Север прадстаўлены разам з жонкай і сынамі — Каракалам і Гетам. Партрэт афіцыйны і ўрачысты. Усе апрануты ў дарагое адзенне, а сам імператар і яго старэйшы сын Каракала

Партрэт Луцыя Септымія Севера з сям'ёй (II ст.)

